

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Unversus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. XIV. De Potentiis materialibus, seu sensibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

ritus excitatur intentionaliter ad eliciendum actus materiales appetendi, ergo recipere in se debet immediatè determinativum ad amorem hunc materialem, nempe actum materialem cognitionis.

XV.
Probat
debere etiam
sensationes
recipi in
materiâ.

Quod verò actus hi materiales, ut visio, auditio &c. in homine recipi etiam debeant partialiter, in materiâ, videtur certum, nam alioqui essent spirituales, cum adequatè respicerent subiectum spirituale. Licet autem hi actus informet animam rationalem, non tamen est necessarium, ut dixi, ut educantur ex illius potentiâ, sed ex potentiâ solius materiæ, ut in Physicis diximus de unione inter animam & corpus.

XVI.
Nec hinc se-
quitur sen-
sationes bru-
torum esse
magis im-
manentes,
quàm sen-
sationes homi-
num.

Dices; ergo sensationes brutorum sunt actus magis immanentes, quàm sensationes hominis: illæ enim recipiuntur in solâ animâ brutorum, ac proinde adequatè erunt in principio, à quo profluunt, qui est conceptus actus immanentis. Resp. primò concedendo totum, nec in hoc est quidquam incommodi, Secundò tamen. Resp. negando sequen-
tiam, actus namque materiales hominis verè recipiuntur in animâ, sicque in principio à quo profluunt, & consequenter sunt actus verè immanentes: quod verò præterea recipiantur in alio subiecto, nil obstat quominus sint immanentes: sicut quod animal sit etiam sensitivum non arguitur non esse vegetativum: nec quod visio aliqua sit simul visio nigredinis tollit quominus sit visio albedinis, si utrumque colorem repræsentet.

SECTIO VI.

Alia quadam circa naturam potentiarum.

I.
De specifica-
tione poten-
tiarum di-
stinctum est in
physicis disp.
5. sec. 3.

Latam hinc instituunt disputationem nonnulli de specificatione potentiarum & actuum, utrum scilicet respiciant objecta in communi, vel in particulari. Nos hac de re satis diximus in Physicis d. 5. sec. 3. nec quidquam hinc occurrit addendum, cum eadem ferè de ijs sit ratio respectu objectorum & actuum, ac de materia respectu formarum, & causâ efficiente respectu effectuum.

II.
Potentia
visiva equi
& leonum
proba-

Quæres, utrum potentia animalium specie distinctorum distinguantur specie; oculus ex. gr. leonis & equi. Quæstio procedit, posito quod potentia distinguantur ab animâ; si enim non distinguantur, certum videtur distingui specie, cum petat conjungi cum partibus unius compositi specie distincti à partibus alterius. Si autem potentia ab animâ distinguantur, mihi satis probabile est, si virtus videndi

in oculo leonis & equi sit æqualis, non necessariò distingui specie: res enim specie diversæ habent sæpè proprietates non distinctas specie, ut terra & aqua frigus, sol & ignis lucem &c. si tamen dicere quis velit, potentiam visivam leonis ita esse propriam leonis, ut non possit esse potentia visiva equi, & è contrâ hæ potentia distinguuntur specie, cum peculiariter respiciant essentias specie distinctas.

Quæres secundò, utrum distinguantur actus specie ab objectis materialibus specie distinctis? Communis est antiquorum sententia negans actus distinguui ab objectis materialibus & secundarijs, sed solum à formalibus & primarijs, quæ de causâ uno ore affirmant non posse dari duas visiones beatificas specie distinctas, quia Deus, qui est objectum formale & primarium, est idem in utraq;: sicque ajunt ejusdem fore speciei visionem quâ videretur Deus, & in eo unus aliquis Angelus, & visionem quâ videretur Deus & centum Angeli specie distincti, & simul homo, equus, leo, & aliæ species creaturarum. Conformius tamen est nostris principijs dicere, diversificari actus specie, etiam ex diversitate specificæ objectorum materialium; id enim in Physicis asseruimus de relatione omni transcendentali, ut de materiâ respectu formarum, de causâ respectu effectuum &c.

Ratio à priori est: quia cum actus non minus essentialiter respiciat objectum materiale quàm formale, quippe qui sit repræsentatio, & ordo utriusque, verè è utrumque objectum relucet in actu, & consequenter ab objecto illo confertur diversitas in actu. Cum ergo sit immediatus ordo ad hoc objectum, objectum illud diversificabit secundum totum quod in se habet, sicque cum objectum quod repræsentatur ab hoc actu, specie distinguatur ab objecto quod repræsentatur ab alio, hi actus distinguuntur specie, sicut distinguuntur objecta, quæ essentialiter respiciunt. Et nisi hæc ratio, quod scilicet objecta specie distinguantur, sufficiat ad distinctionem specificam actuum, nec objecta formalia illos distinguunt specie, cum illa sola sit ratio, quod scilicet objecta formalia distinguantur specie.

Dicendum ergo, sicut terminus seu effectus productus secundum omnes tribuit extrinsecè & arguitivè suam diversitatem actioni, forma similiter materiæ, hæc formis, terminus relationi & citra objectum tribuere diversitatem suam actui, cum hic non sit minus immediatus & essentialis ordo ad objectum, quàm illa ad effectus, terminos, materiam, formam &c.

DISPUTATIO XIV.

De Potentijs materialibus, seu sensibus.

SECTIO PRIMA.

De Visu.

Animæ ve-
getativa ad
tria munera
eriplex à na-
tura data
est potentia.

Potentia materiales vel spectant ad animam vegetativam, vel sensitivam. Animæ vegetativæ ad tria munera conceduntur potentia: potentia generativa ad conservationem & propagationem speciei, ad conservationem individui potentia nutritiva; & demum potentia augmentativa, sive hæc distinguatur à nutritivâ, sive non, ad dandum supposito justam magnitudinem, quam non habet in primâ generatione. De his nihil admodum restat dicendum præter ea quæ in lib. de Gen. fusè dicta sunt: quare, ad potentias animæ sensitivæ, de quibus plura sunt hic disquirenda, pergemus.

Sensus externi sunt quinque: *Visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus*, licet non omnes in animalibus omnibus reperti. Horum, utpote ad curiositatis potius quàm utilitatis, ut ajunt, studiosos spectantium, tractationem à plerisque hic omitti video. Hunc tamen tractatum non penitus omittendum censeo, cum in eo plurima, non jucunda tantum, sed scitu etiam necessaria, contineantur.

Primus ergo dignitate sensus, & inter externos præci-

Sensus digni-
tate prae-
cipuus est vi-
sus.

Habet in se
oculus tres
humores,
crystalli-
num, albu-
gineum, &
aqueum.

Tunicas
quinq. &
septem mu-
sculos.

III.
In oculo duo
sunt nervi
optici.

Qui aquam
bibere con-
sueverunt,
acutius vi-
dent.

IV.
Obiectum
visus lux, &
color.

V.
Ut obiectum
videatur
non est opus
totum me-
dium illu-
minari.

VI.
Satis est cui-
dam expo-
nente circa
lucem.

VII.
Visio mate-
rialis exis-
te naturali-
ter neguit,
nisi exis-
tente obiecto.

VIII.

præcipuus, est Visus. Sedes hujus potentiae est in fron-
te, ubi oculi, ut ait S. Ambros. lib. 6. Hexam. c. 9. *velut
in quadam specula sui sunt, unde omnia facile prospectent.*
Mira est oculi fabrica: tribus constat humoribus, *cry-
stallino*, qui planè in medio oculi situs est; *albugineo*,
& *aqueo*: tunicis quinque, prima seu intima vocatur
specularis, quod sit instar speculi: proxima dicitur *re-
ticularis*: tertia *uvea*, & ex colore hujus tunicæ oculi
dicuntur *nigri, casti, glauci &c.* hæc sola non ambit to-
tum oculum, sed foramen in medio habet, per quod
pupilla cernitur: quarta tamen est *cornea*: quinta de-
mum vocatur *adhærens* & *alba*. Habet ulterius oculo-
musculos septem, qui ei ad motum & miram il-
lam volubilitatem deserviunt: quatuor ut eum sur-
sum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum flectant; duo
alij eum in gyrum volvunt; septimus demum illum
sedi suæ, & loculamento infigit, ibique firmè retinet.

Duo præterea sunt nervi, qui optici seu visorii vo-
cantur, quorum alter à dextrâ parte cerebri ad dex-
trum, alter à sinistrâ ad sinistrum oculum tendit, sed
postquam non nihil à cerebro procefferunt, coeunt
inter se, & postea iterum ab invicem separantur, &
utrumque oculum intrant. Per hos nervos & spiritus
animales à cerebro ad oculos, & vicissim species re-
rum ab oculis ad sensum communem, & phantasiam
transmittuntur. Hinc fit ut ex vino liberalius hausto
turbetur subinde visus, quod scilicet tunc per hos
nervos spiritus turbidi ad oculos à cerebro mittan-
tur: unde, ut ait Aphrodisæus l. 2. Probl. q. 52. qui
aquam bibere consueverunt, acutius vident. Qui oculo-
rum etiam habent prominentes, & emissivos, non ita
clare: qui profundos, & non nihil in caput demis-
sos, acutè vident, quod species melius colligantur:
unde cum quis visum vult intendere, oculos ex parte
claudit.

Quæres primò, quid sit obiectum visus? Resp.
proprium illius obiectum esse colorem & lucem:
color vocatur materiale obiectum, non quod verè
& in se non moveat visum, sed quod sine luce videri
nequeat; quæ de causâ lux vocatur obiectum formale
quod scilicet lux sine colore videri possit, non verò
color sine luce. Præterea, obiectum visus & aliorum
sensuum est figura cujusque rei, & ubicatio.

Quæres secundo, utrum ut obiectum videatur, ne-
cessarium sit totum medium illuminari? Resp. ne-
gativè, ut manifestâ constat experientia, cum noctu
è loco obscurissimo videtur ignis à longè: imò quo
locus est obscurior, eò cæteris paribus melius vide-
tur. Deinde, si lux illic esset, posset discerni, maximè
si quis per spatium aliquod notabile propius acce-
dat, si enim quis tantillum ad lucem propius appropin-
quet, advertit mutationem. Sufficit ergo ob-
iectum ipsum illuminari.

Dices; experientia constat, vitris quibusdam lu-
cem in maximâ distantia, etiam in loco, qui maximè
tenebrosus est, colligi, ergo illic est lux, licet non cer-
natur. Resp. experientiam illam solum probare colligi
illic species lucis, per quas non visas lux ipsa à lon-
gè constituta cernitur. Evidens enim videtur, si illic
esset lux, fore ut cerneretur, præsertim, si quis, ut dixi,
multò propius accederet ad luminosum.

Quæres tertio, utrum visio aut alia sensatio exter-
na existere possit sine suo obiecto? Resp. naturaliter
non posse. Ratio est, quia vel dependet effectivè ab
objecto ipso, vel à specie illius vicariâ; sed destructo
objecto non potest manere vel illius species, vel in-
fluxus, ergo. Imò nec divinitus existere eam posse
sine obiecto existant nonnulli: dicuntque sicut
unio dependet physicè ab extremis existentibus, ita
visionem & sensationem omnem externam ab exis-
tentia sui obiecti dependere intentionaliter.

Dices; sæpè contingit dum fixis oculis intuetur
R. P. Th. Comptoni Philosophia.

quis solem, aut aliud corpus lucidum, præcipuè va-
riegatum ut cancellos, videri sibi clausis oculis, vel
etiam facie aversâ videre hoc idem obiectum; quod
argumento est species esse naturâ suâ ad breve tem-
pus durabiles sine obiecto, ergo si Deus destrueret
tunc obiectum, maneret illa visio. Resp. in his casibus
non existeret visionem horum obiectorum, sed solam
vivacem imaginationem excitatam à vehementi sen-
satione præteritâ: quæ est mens Aristotelis hic tex.
156. docentis imaginatione percipi id quod apparet
oculis clausis, & in hoc distinguit imaginationem à
sensu.

Quæres in quâ parte oculi formetur visio? Pu-
tant aliqui formari in pupillâ; alij, & propius verò, in
retinâ, quæ est postrema pars oculi, quæque species
recipit, & in se rerum omnium oppositarum figuras
habet depictas. Illam proinde probabilissimè existi-
mare quis posset esse sedem visionis.

SECTIO II.

Utrum color distinguatur à lumine.

Prima sententia universim affirmat colorem à lu-
mine non distingui: sicque noctu colores omnes
abeunte sole perire asserit, & eodem redeunte reviv-
iscere. Ita plurimi ex antiquis, Plato in Timæo. Avic-
cen. l. 6. part. 3. c. 1. Averroës hic, tex. 7. com. 65. Ale-
ander l. 1. quæst. natur. q. 1. c. 2. Idem docere videtur
Albert. Magn. l. de sensu & sensibili, tract. 2. c. 1. Ca-
jet. hic l. 2. c. 7. Javell. hic q. 53. Soncin. 10. Met. q. 2.
& alij. Cui etiam opinioni subscribunt recentiores
quidam non indocti.

Secunda sententia è contrariò colores omnes veros
& permanentes distinguit à lumine, alios tamen ait
esse apparentes, docetque hos in lumine consistere.
Ita Suarez, hic l. 3. c. 15. n. 2. Conimb. hic l. 2. c. 7. q. 2.
a. 2. Rubius hic, l. 2. tract. de Visu, q. 1. n. 13. Murcia
l. 2. de Ani. d. 6. q. 2. §. *Quibus suppositis*, Tol. hic, q. 17.
Hurt. hic, d. 17. l. 2. n. 17. Arriaga hic, d. 5. l. 3. n. 41.
Ovied. Cont. 4. de Anima, p. 1. n. 4. & alij.

Prima conclusio: possibilis est color identificatus
cum luce. Ratio est, quia nulla hujus repugnantia
assignari potest: cum enim hæc prædicata sibi invi-
cem non opponantur, non est cur in unam aliquam
entitatem coalescere in eaque inveniri identificata
non possint, sicut vegetativum & sensitivum in equo,
leone, & aliis.

Secunda conclusio: possibilis etiam est color à lu-
ce realiter distinctus. Ratio est, quia non videtur as-
signabilis hujus rei implicantia, aut ex quo capite
repugnet.

Tertia conclusio: dantur de facto colores multi
realiter à luce distincti, quales sunt albedo, nigredo,
viriditas &c. quæ in rebus hisce sublunariis passim
reperiuntur. Ita auctores secundæ sententiæ.

Probatum primò: decrescere lumine, imò valde
jam imminuto ac remisso, color rubedo ex. g. apparet
æquè intensa, licet minus clarè cernatur, ergo ma-
nifestum videtur rubedinem, & alios colores perma-
nentes esse aliquid realiter distinctum à lumine;
alioqui, quo gradu lux decrescit, decresceret color,
cum forent idem, clarissimâ tamen experientia con-
stat contrarium, nec ad id probandum alio opus est,
quàm oculis. Hoc argumentum existimo esse effica-
cissimum. Secundo, sequitur in interioribus partibus
auri, argenti, æris, marmoris, & similibus, nullum om-
nino esse colorem, cum lux eò non pertingat.

Dices: canit Ecclesia *Rebusq. jam color redit: vultu
nitentis sideris*, ergo abscedente luce pereunt colores,
eaque revertente redeunt. Contrâ; canit etiam Nox
atra rerum contegit terra colores omnium, ergo non pe-
reunt

Clausis ocu-
lis non ma-
net visio, sed
sola imagi-
natio obiecti.

IX.
In quâ oculo
parte formetur
visio.

I.
Prima sen-
tentia docet
colores uni-
versim à lu-
mine non
distingui.

II.
Secunda sen-
tentia colo-
res omnes
veros distin-
guit à lu-
mine.

III.
Possibilis est
color à lumi-
ne radian-
tibus.

IV.
Possibilis
etiam est co-
lor distinctus
à lumine.

V.
Multi colo-
res distin-
guantur à
luce.

VI.
Decrescente
luce, color
non immi-
nuitur, ergo
distinctus
est à lu-
mine.

VII.
Quo sensu
abscedente
luce d. canit
ur subinle
colores tolli.

reunt nocte colores, sed solum occultantur, & tenebris quasi abduntur. Et eodem modo respondetur ad id quod quidam obijciunt, *Nox abstulit atra colores.* Resp. inquam, solum velle Poëtam, noctem seu tenebras colorum aspectum impedire; id autem auferri metaphoricè dicitur, quod oculis subducitur.

VIII. Quarta conclusio: dantur etiam de facto colores aliqui veri à luce indistincti. Ita auctores primæ sententiæ. Probat, lux enim, seu radij solares constanter apparent auri cuiusdam coloris: sine fundamento, ergo quis negaverit radios illos, seu lucem æquè esse coloris auri, atque est ipsum aurum. Quod si quis idèd hunc neget esse verum colorem, quod faciliè transeat, & interpositione corporis opaci subito evanescat, quæstionem fecerit de nomine. Quæ enim necessitas dicendi permanentiam esse de conceptu omnis veri coloris, ut benè Suarez citatus, c. 15. n. 8.

IX. Conf. in Iride etiam & nubibus sunt veri colores, ut asserit P. Suarez citatus n. 7. & 8. nec enim diversi apparent hi colores pro diverso situ vel rei, vel intuitus, ut contingit in coloribus in collo columbæ, qui proinde non censentur veri colores, sed quædam visus deceptio: sed quocunque situ quis illos colores intueatur, eodem semper modo apparent, sicut & radij solares de quibus numero præcedente. Nulla autem est necessitas colores in nubibus, & Iride distinguendi à luce, ergo.

X. Quinta conclusio: dantur etiam colores aliqui merè apparentes, quique licet colores videantur, verè tamen colores non sunt. Hæc conclusio probatur ex coloribus qui cerni videntur in sericis quibusdam, & collo columbæ, in uno enim situ unius coloris videntur, in alio alterius, nunc rubri, nunc cærulei, nunc auri, nunc viridis, & tamen in ipsa re nulla facta est mutatio, sicque sunt colores tantum apparentes, & quædam visus deceptio: sicut contingit dum remus in aqua fractus videtur, quæ tamen est fractio, & curvitas tantum apparens, ut constat.

SECTIO III.

De Auditui.

I. Auditus in materiâ quâdam fluidâ & subtilissimâ instar aëris purissimi consistit, sicut visus in humore illo crystallino. Sita est materia hæc in imo tortuosi cuiusdam tractus, instar labyrinthi, qui per varios flexus tandem ducit. Tria sedem infimam auditus tenuia ossa ambiunt, unum instar *incudis*, instar *malleoli* alterum, tertium ad formam *stapedis*. His vicina est membrana per quamdam cavitatis illius partem transversa, quam *tympanum* vocitant: & hæc fortè est causa, cur si quis aurem manu obtaret, statim strepitum quandam intus & quasi tumultum audiat, quod scilicet aura intus inclusa calore dilatetur & motum aliquem cieat, sicque allisa ad *tympanum* strepitum quandam edit. Demum ut ad oculos, ita ad aures nervi à cerebro derivantur, ut spiritus animales ad eas deferant, & ut cerebrum vicissim per eas species rerum ab auribus recipiat.

II. Objectum auditus est sonus, qui qualitas quædam est ex corporum inter se collisione producta, ex naturâ suâ def. & iva. Ubiatio etiam & duratio, nec enim tantum percipimus sonum, sed eum præterea hic & nunc seu ex tali vel tali parte existere.

III. Aristoteles hic tex. 9. vocem definit quod sit *percussio respirati aëris ab animâ in pulmone existente ad arteriam.* Nec hinc sequitur Sanctos non locuturos in celos voce externâ: primò enim, ut ait S. Thomas

non est necessarium ad locutionem & vocem; ut aër ab extrinseco attrahatur, vel extra fauces emittatur, sed sufficit, ut aër in pulmone motus, percutiat eum, qui est in gutture. Secundo dici potest, purissimum aërem in pulmonibus Beatorum contentum, habiturum donum penetrabilitatis, & consequenter posse exspirari & attrahi, penetrarique cum cælo Empyreico. Tertio, non caret probabilitate quod asserunt aliqui, ipsum cælum Empyreum interius esse liquidum, & continere materiam quandam spirabilem delicatissimam, cuius ministerio Sancti pro libito loquuntur. Et hoc modo, ut in lib. de cælo notavi d. 4. f. 2. n. 7. & 8. explicant nonnulli *aquas quæ supra celos sunt.*

Echo juxta Aristotelem est *sonus ex solidis*, & *con- cavus corporibus reflexus.* Fit ex reflexione vel ipsius soni, vel specierum. Ratio verò cur subinde non tota vox vel oratio, sed ultimæ tantum syllabæ, & verba audiantur, est, non quod tota non reflectatur, sed quia sonus prolatus à loquente, utpote major, impedit ne audiat nisi illa pars quæ reflectitur post sonum à loquente absolutum: si enim aliquod intervallum intercedat ante reflexionem, existimo totam vocem auditum iri.

Reflexio verò soni, vel speciei nihil est aliud, quàm quod sonus aut species in superficie corporis solidi recepta, cum facilius producere possit aliam speciem vel partem soni in aëre vicino corpori illi solido, utpote aptiore ad species vel sonum recipiendum, quàm in ipso corpore, in eo potius iterum versus loquentem, quàm ulterius in illo corpore sonum, aut speciem producit. Sicut ob eandem ferè rationem pila resiliit versus projicientem: licet diversitas sit in modo, cum pila resiliat per motum localem, non tamen sic reflectatur sonus, saltem ut plurimum.

Sonus contrarium non habet, nec enim sonus gravis & acutus (quorum ille provenit cum multum aëris percutitur, acutus cum parum) sunt sibi contrarii, sicut sunt albedo & nigredo, vel calor & frigus; in eodem quippe subiecto soni diversissimi recipiuntur, ut constat in concentu multarum vocum, aut fidium in eodem aëre, vel aure simul recepto.

SECTIO IV.

De olfactu, gustu, & tactu.

Olfactus in summitate interioris partis narium situs est in duabus particulis carnis spongiosis instar mamillarum, quæ cerebro sunt proximæ. Objectum hujus sensus est odor, qui est qualitas ex primarum permixtione orta, prædominante tamen calore, quæ de causâ per calorem excitantur odores, per frigus è contrâ minuuntur, & cessant. In hoc sensu bruta quædam multis gradibus superant hominem, cum tenuissimos quosque odores in magnâ etiam distantia percipiant. Hinc minus mirum videri debet quod circa visum de hominibus quibusdam refertur, qui certissimè dicunt ubi sub terrâ lateat aqua: vident namque vapores quosdam supra terram ab aquâ illâ emissos, quos utpote delicatissimos, alij discernere non possunt.

Quod hic à nonnullis quaeritur, utrum res odoriferæ solas qualitates producant in subiectis appositis, an etiam substantiam aliquam ex se emittant? mihi probabile videtur utrumque subinde præstare: unde & res quædam odoriferas per hujusmodi exhalationes minui paulatim cernimus, & homines subinde per odorem cibi non nihil nutrire, imò & satiari, ita ut appetitum omnem ad cibum amittant: quod tamen per solius odoris productionem contingere difficulter posset.

Genus

Quomodo Sancti loquuntur in celo.

IV. Quæstio Echo.

Cur ultima tantum syllaba vocis reflexa subinde audiantur.

V. Vnde proveniat reflexio soni.

VI. Sonus non habet contrarium.

I. Sedes olfactus.

In odoratu bruta hominem superant.

II. Vtrum res odoriferæ substantiam ex se emittant?

III. Gustus in totâ quidem linguâ, sed præcipuè in ipsâ cuspide locatur. Distinguitur à tactu, cum aliquando ab eo separetur, non in alijs tantum corporis partibus, sed etiam in linguâ, quæ primas subinde qualitates sentit, non tamen sapores, vel saltem valdè imperfectè. Imò objectum aliquando nullum habet saporem, ut aqua, quam nihilominus tangit vitaliter lingua; ergo distinguitur gustus à tactu.

IV. Sensus tactus diffunditur per totum ferè corpus, residetque in carne & nervis, sed præcipuè in nervis. Necessarius maximè animalibus est hic sensus, ut dum per illum dolorem sentiunt, noxia fugiant, & vitam conservent. Ossa non sentiunt, nec dentes, licet dolor aliquando in ipsâ etiam dentium substantiâ existere videatur, sed est tantum in gingivis, vel nervo quo dentes maxillæ affiguntur, qui cum in interiorem partem dentis à radice intret, dolor in eo receptus, recipi videtur in ipso dente, ut dictum est d. 2. f. 2. n. 4.

V. Objectum hujus sensus sunt primæ qualitates, mollires item & durities, impulsus, qualitas etiam causans dolorem & voluptatem. Quæres, quanam sit hæc qualitas dolorifera? Aristoteles & Philosophi communiter, sicut & Medici cum Galeno, dicunt esse divisionem continui: sed est definitio solum causalis, quod scilicet divisio continui communiter dolorem causet, licet in eâ formaliter dolor non consistat, cum sæpè dolor sentitur ubi nullum continuum dividitur. Mos ergo est Aristoteli res obscuras per aliqua nobis nota exponere, sicut sonum ait esse percussionem aeris, odorem evaporationem fumorum &c. quæ ad summum definitiones sunt causales. Qualitas ergo illa dolorifera non est divisio continui, sed accidens quoddam inde resultans, quod dolorem causet.

VI. Dices, si primæ qualitates sint objectum tactus, ergo vel quæ sunt in sensorio, carne scilicet & nervis, vel quæ in subjectis extraneis: non illæ, tunc enim essemus in continuâ sensatione, cum nunquam non sint aliquæ ex primis qualitatibus in carne & nervis; nec etiam aliæ, cum enim primas qualitates semper habeamus nobis initas, non possumus eas percipere quæ sunt in alieno subiecto: nam, ut ait Aristoteles, *intus existens prohibet extraneum*. Resp. non percipi qualitates in sensorio existentes, cujus licet difficile sit rationem assignare, ea tamen reddi potest ducta ex ipsâ naturâ potentialium, visus enim petit, ut experientia constat, objectum aliquantulum remotum, tactus verò utpote imperfectus petit ut objectum sibi sit quidem contiguum & applicatum, non tamen intimè præsens, hic enim videtur conceptus tangendi aliquid nempe non ut sit illi intimè

præsens, sed proximum, multò minùs ut ab illo informetur: præcipua tamen hujus rei ratio defumi debet ab experientia.

Nec in febris, quando intus sentitur calor vehemens, vel frigus, id inde provenit, quod in eadem parte sentitur ubi est, sed est calor ille vel frigus in sanguine aut aliquo alio humore maligno per totum corpus disperso, qui sentitur à carne, ad quod tamen necessariò debet humor ille esse intensioris frigoris, quàm tunc habeat caro, vel nervus à quibus sentitur.

Hinc solvitur quod objiciebatur contra sensationem qualitatum in objectis extrinsecis: licet enim sint aliquæ primæ qualitates semper in sensorio, sentit tamen qualitates, quæ illas in intensione superant, non alias, nisi sint alterius rationis; ut manus calida ut sex potest in objecto calido ut sex sentire gravitatem, vel impulsum, duritiem, molliem &c. Imò manus valdè calida sentire potest frigus in objecto quod habet plus caloris quàm frigoris: quæ forte est causa cur idem objectum, in eadem temperie, respectu manûs calidæ videatur frigidum, & respectu frigidæ calidum. Quod verò semper intus existens non prohibeat omninò extraneum, videtur manifestum: nam in oculo est aliquid lucis, & tamen videt lucem in extraneo subiecto.

Existimo tamen, non esse necessarium ad tactum seu sensationem vitalem alicujus rei, ut semper objectum sit in subiecto discontinuo, seu non unito; videtur enim valdè probabile unam partem carnis sentire calorem aut frigus in parte sibi proximâ, præsertim si magna sit diversitas in temperamento. Hoc tamen non est verum de omnibus qualitatibus, nec enim caro sentit duritiem ossis sibi uniti, ut constat. Probabile etiam videtur sentiri subinde qualitatem in æquali, vel minore intensione: duæ enim manus æqualis duritiæ vel mollietatis sentiunt invicem duritiem aut molliem, & si altera esset paulò durior, posset tamen aliquam duritiem sentire in aliâ, ut manifestum videtur experientia. Imò licet aliquæ qualitates non sentiantur, dum sunt in sensorio, non tamen videtur perinde certum de omnibus, ut de impulsu, motu, vel gravitate.

Solum noto, esto in uno aliquo sensu superetur homo à quibusdam animalibus, ut visu ab aquilâ, olfactu à cane & vulture &c. in collectione tamen omnium sensuum longè superat homo ullum aliud animal: quod tum ipsius animæ perfectio requirit, tum quod per sensus, & experientiam ad scientias perveniat: qua de causâ hæc scientiarum instrumenta habere universum debuit perfecta; eo enim perfectius per se loquendo, rationale in homine fungitur suo munere, quo animal fungitur suo.

VII. In quo subiecto sit calor vehemens, qui sentitur in febris.

VIII. Quomodo qualitates semper in organo non impediant sensationem extraneam.

IX. Ad tactum non requiritur, ut qualitas, qua sentitur, sit in subiecto discontinuo.

Sentitur subinde quæ aëras eiusdem intentionis cum ea quæ est in sensorio.

X. Homo in collectione omnium sensuum superat remota quæ animalia.

DISPUTATIO XV.

De sensibus internis.

SECTIO PRIMA.

An præter sensus externos, detur etiam aliquis internus.

I. Aristoteles hic l. 3. c. 2. & 3. probat dari sensum aliquem internum præter externos, quod per se videtur manifestum: primò enim constat à singulis sensibus ad cerebrum nervos quosdam & fibras protendi, quibus & ipsi species rerum cere-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

bro subministrent, & ab eo spiritus vicissim animales recipiant, ut suprà diximus sect. 1. num. 3. Deinde, bruta recordantur objectorum quæ sensu aliquo perciperunt; feræ enim recordantur loci, in quo carulos reliquerunt: canes domini sui ita meminerunt, ut subinde supra tumulum illius demortui inedia & dolore consumantur: equus recordatur stabuli &c. Imò canes subinde in somnis latrant, ergo tunc ipsorum imaginativæ objectum aliquod prius sensu perceptum occurrit, in somno enim nullo sensu externo ut plurimum utuntur.

X x 3

Hæc